

malum excogitaverunt, quia originem mali in mundo existentis sub unico ente summe bono explicare non poterant. Præsens igitur caput in tres articulos dividemus: primus erit de Dei unitate, adversus Gentiles; secundus, de dualismo seu de duobus Manichæorum principiis, et tertius, de origine mali sub unico ente summe bono.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DEI UNITATE, ADVERSUS GENTILES.

Quamvis apud gentes communius creditum fuerit supremum existere Deum a quo omnia penderent, multi tamen simul admissi sunt dii inferiores quibus divina natura et propria potestas tribuebantur, quibus ideo divinus exhibebatur cultus soli veræ divinitati debitus, unde aderat vera idololatria. Tantus fuit eorum numerus ut Hesiodus, poeta Græcus, qui nonagennis annis circiter ante Christum vixisse creditur triginta millia jam recenseret. Omne ferarum genus et ipsa hortorum legumina divinis honoribus prosequabantur Ægyptii, de quibus Juvenalis lepide ait:

Porrum et cepe nefas violare ac frangere morsu;
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!
(Satyra 15.)

PROPOSITIO.

Deus est unicus, non vero multiplex, ut aiunt Gentiles.

Prob. 1° ex *Scriptura sacra*, in qua ex principio usque ad finem Deus exhibetur ut unicus; v. g., Deuteronomio, vi, 4: *Audi, Israel; Dominus Deus noster, Dominus unus est. Videte quod ego sim solus, et non est alius Deus præter me* (Ib., xxxii, 39); Eph., iv, 5; *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia et in omnibus nobis.*

Prob. 2° ex *ratione*: Deus est ens necessarium et infinitum: atqui unicum est ens necessarium et infinitum. 1° *Unicum est ens necessarium*: ideo enim concluditur dari ens necessarium, quia repugnat omnia entia esse contingentia; porro unicum ens necessarium sufficit ut cætera existere possint; si unicum sufficit, cætera supponi possunt non existentia; si supponi possint non existentia, non sunt necessaria: ergo unicum est ens necessarium. 2° *Unicum est infinitum*; si enim plura essent infinita, aliqua inter ea daretur limitatio: ubi autem adest limitatio, adest perfectionis carentia: ergo si plura existerent entia necessaria, nullum in omni genere perfectionum esset infinitum. Ergo, etc.

3° Mirabilis ordo existens in mundo, mirificus omnium entium concentus, perfecta inter omnes partes harmonia, unicum creatorem, gubernatorem et conservatorem orbis arguunt: tam perfecta enim totius harmoniæ unitas unicum arguit Dominum, sive unicam intelligentiam mundo præsentem. Ergo, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DUALISMO, SEU DE DUOBUS MANICHÆORUM PRINCIPIIS.

Dualismus vel *ditheismus* vocatur systema eorum qui dua admittunt summa rerum principia, unum boni, et alterum mali auctorem.

In maxima populorum antiquitate duo celebrabantur omnium rerum principia, unum activum et alterum passivum, spiritus et materia. Duo hæc principia representata fuerunt apud Ægyptios, per *Isis* et *Osiris*; apud Persas, per *Ormuz* et *Ahrimanes*, etc.

Constat in 11° æræ nostræ sæculo multos Gnosticos doctrinam duorum principiorum propugnasse. *Manes*, Persia oriundus, in initio 3° sæculi eidem adhæsit doctrinæ ut originem boni et mali explicaret; discipuli ejus vocati sunt *Manichæi*. Singularis hæc secta per diu exstitit et identidem fuit renovata.

Petrus *Bayle*, anno 1647 natus, in secta calviniana educatus, ad communionem Romanam conversus, deinde calvinista iterum factus, et postea famosissimus incredulorum pater, multis congestis argumentis duo Manichæorum principia defendere conatus est, aut saltem quæsiit ostendere mali originem sub unico Ente summe bono explicari non posse (t. III *de ses OEuvres*, p. 634, et in variis aliis locis).

Plurimi scriptores *dualismi* immerito accuserunt quosdam veteres philosophos et antiquos populos: non enim proprie numerandi sunt inter *dualistas*, qui Dei et materiæ æternitatem simul admiserunt, quod tamen nunc multi affirmare non dubitant, accepta nomina immutantes; materia enim iners erat, nec in illa erat ullum activum principium; nec qui duos agnoscebant genios, boni et mali auctores, sed supremo Deo subjectos. Attamen ex his doctrinis ad sua consectaria deductis, quoddam dualismum secutum fuisset, quia materia necessario existens a Deo jam informari et regi non posse videtur.

PROPOSITIO.

Duo Manichæorum principia omnino repugnant.

Prob. 1º. Duo Manichæorum principia deberent esse necessaria summe perfecta, summe beata, et omnipotentia; atqui repugnat duo existere principia necessaria summe perfecta, summe beata, etc.

1º *Repugnat duo esse principia necessaria*; modo enim probavimus unicum esse ens necessarium.

2º *Non essent summe perfecta*, tum quia seipsa limitarent, et unum non haberet perfectiones alterius; tum quia principium malum non summe perfectum, sed potius summe imperfectum foret; et cum omnis perfectio sit aliquid positivum, imperfectio ei opposita est negatio: ergo principium malum esset summa negatio, seu summum nihilum. Quid absurdius dici potest?

Non summe beata: nam essentialiter sibi forent opposita; bona contristarent principium malum, et mala excruciant principium bonum. Nec tamen principium malum impedire posset bona, nec principium bonum repellere posset mala; utriusque igitur vota essent irrita. Cum autem supponantur æterna, et ex natura sua ad bonum vel ad malum determinata, nulla spes quietis ipsis effulgeret. Ergo non beata, sed miserima essent.

4º *Non omnipotentia*, cum principium bonum malo frustra obsisteret, et principium malum bono adversaretur, et illud impediri non posset. Ergo, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Prob. 2º. In mundo multa sunt mala permixta bonis et bona permixta malis; at in hypothesi Manichæorum hæc bonorum et malorum commixtio non existeret. Vel enim duo principia sibi forent æqualia, vel non: si æqualia, nec bonum nec malum existeret in mundo; nam vires oppositæ et æquales sese mutuo elidunt: si vero inæqualia, aut unice bonum, aut unice malum existeret, prout bonum vel malum principium prævaleret, principium enim debilius esset finitum; ergo ab altero vinceretur. Insuper, vel duo principia sunt finita, et eo ipso Deus negatur, vel sunt infinita; sed, ex probatis, duo infinita actu repugnant: vel unum tantum est infinitum, et tunc alterum nihil potest. Ergo, etc.

Bayle ipse gravibus adversariorum ratiociniis vehementer pressus, confessus est dogma duorum principiorum a cunctis hominibus sensatis abjiciendum esse (*Diction.*, *Eclaircissement sur les Manichéens*, t. IV, p. 620).

Dices: Forte duo principia, cum viderunt se nihil proficere posse, inter se pactum inierunt vi cuius unum aliquid de jure suo in gratiam alterius cessit: ergo, duobus principiis suppositis æqualibus, commixtio boni et mali in mundo existentis facile explicatur. Ita *Bayle* (*Dict.*, art. *Manich.*, nº 2).

R. Nego ant. Nam 1° in ea hypothese homo nulla libertate gauderet, siquidem, juxta conditiones parti inter utrumque principium initi, necessario determinaretur; 2° hæc duo principia supremam non haberent potestatem, cum principium bonum impedire non posset malum, nec principium malum impedire bonum; 3° istiusmodi pactum est absurdum; supponitur enim duo principia ad bonum vel ad malum ex natura sua esse determinata: atqui repugnat duo principia ex natura sua sic determinata aliquid de jure suo cessisse; 4° si principium bonum in tale pactum, illæsis suis attributis, consentire potuisset, jam non repugnat illud mali existentiam permisisse, inutile est ergo ad hypothesim principii summe mali recurrere ut origo malorum in mundo existentium assignetur. Ergo, etc.

Eodem modo, post citata Scripturæ testimonia unicum esse Deum asserentia, argumentabantur contra Marcionitas et Manichæos Tertull., S. Athanasius, S. Aug., S. Ephiph. aliique Patres et doctores tam Græci quam Latini.

ARTICULUS TERTIUS.

DE ORIGINE MALI SUB UNICO ENTE SUMME BONO.

Existentia mali sub unico ente summe bono semper visa est intellectu difficillima. Sed, etiamsi nullo plausibili argumento ostendere possemus quomodo mala quæ in mundo sunt, sub unico Deo summe bono existere possint, neganda non esset ipsius unitas: non mirum est enim si profunda sapientiæ ejus arcana mente non capiamus.

Attamen non improbables afferuntur rationes ad ostendendum malum quodcumque sub unico ente summe bono existere posse. Triplicis enim generis distinguitur malum, scilicet, *malum naturæ* quod dicitur metaphysicum, *malum morale*, seu peccatum, et

malum physicum, id est, pœna hujus vitæ; at non repugnat triplex illud malorum genus sub unico ente summe bono existere, ut per partes monstraturi sumus.

PROPOSITIO PRIMA.

Malum metaphysicum sub unico ente summe bono existere potest.

Prob. In eo consistit malum metaphysicum, quod creatura plus minusve a summa perfectione deficiat: atqui non solum possibile, sed necessarium est omnem creaturam a summa perfectione plus minusve deficere, siquidem creatura summe perfecta esset necessaria, æterna, Deo æqualis, et jam non creatura. Insuper necesse est ut creaturæ a se invicem differant alioquin tolleretur varietas et ordo, quæ demiramur in mundo; v. g., si omnia corpora essent liquida, vel omnia solida, etc., numquid utiliora, pulchriora vel perfectiora forent? si omnes humanæ mentes sibi essent æquales, numquid ideo ordinatio foret societas? Nonne virtutes uberiores et magis nitentes ex inæqualitate conditionum et perfectionum naturalium eruuntur? nonne hinc præcipua societatis vincula? numquid concipi potest societas inter homines sub omni respectu æquales? Qui ergo malum metaphysicum repugnare asserunt, nesciunt quid dicunt. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. Deus æqualiter suas diligit creaturas: ergo æqualia dona eis conferre debet.

R. Nego ant. Creaturæ enim nihil habent ex se: Deus igitur propria dona in eis diligit; porro non repugnat Deum inæqualiter dona sua creaturis conferre, seu inæquales eas condere. Hinc minus perfectionis est in lapide quam in brutis, minus in brutis quam in hominibus, minus in hominibus quam in Angelis;